

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

דרוש תורם שישלם את כל העלון ויקבל
הקדשה קבועה כאן לע"נ, רפואה וכו'

נושא השבוע: צום עשרה בטבת

ו' טבת תשפ"ג 1456 (שנה כח')

ההפטרה: "ויהי דבר" (יחזקאל לז)

פרשת ויגש

אחינו בית ישראל שמעו: צום העשירי (צום עשרה בטבת) יחול ביום שלישי יהפוך אותו הקב"ה לששון ולשמחה. וכן יום זה הוא יום הקדיש הכללי לקדושי השואה הי"ד.

סיום הצום: 5:02 [בערב]

תחילת הצום: 5:39 [עמוד השחר]

[האשכנזים לא נהגו להכריז על אף תענית (ש"ע הגמ"א סי' תקנ"ס)]

"והזוי רווח יעקב אביהם" (מז, כז)

מפרש רש"י: שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו וכן מתרגם אונקלוס שרוח הנבואה חזרה לשרות על יעקב אבינו. מעת ששמע יעקב כי בנו יוסף איננו, הוא חי בעצבות גדולה מאד ונסתלקה ממנו השכינה ועימה רוח הנבואה שאינן שורות על אדם עצוב. כנאמר בגמרא שבת (ל:): "אין השכינה שורה מתוך עצבות.... אלא מתוך דבר שמחה של מצוה", ללמדנו שהשכינה שורה על לב שמח.

אף כאן שנתבשר יעקב אבינו כי יוסף חי והוא מלך במצרים מיד נאמר: "ותחי רוח יעקב...." כידוע כל זמן שבית המקדש חרב השכינה בגלות (ברכות ג). לכן הרוצה לזכות שהשכינה תשרה בביתו ישרה בביתו תמיד אוריה של שמחה והארת פנים ולא עצבות וכעס.

(אמרי נועם לרה"צ יורם אברג'ל)

"ולא יכלו אזויו לעלות אותו כי זבהלו מפניו" (מז, ג)

על פסוק זה מובא במדרש (בראשית רבה צג, י): אמר אבא כהן ברדלא: "אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה. יוסף קטנן של השבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא על אחת כמה וכמה".

סיפר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: פעם אחת כשהיה בב"ח איכילוב, ראה אחות ניגשת כל כמה דקות לחולה ששכב שם ומנסה להרגיעו... מה קרה? החולה היה צריך לעבור טיפול במכונה מסויימת אך המכונה התקלקלה ומחכים לטכנאי שיבוא לתקנה, אלא שהחולה היה בצום כבר מאתמול והרעב והצמא הציקו לו, כל בקשותיו לאכול משהו קטן ולשתות כוס מים לא הועילו לו.

האחות הודיעה: 'הטיפול חייב להתבצע בצום' ולכן הרשתה רק להרטיב את השפתיים במעט מים. הטיפול במכונה התעכב והחולה ממש גנח עד כדי בכי: "אני רוצה לאכול, אני רוצה לשתות", הרב שעמד בסמוך התקשה לראות את יסוריו וניגש לעודדו.

כשראה החולה את הרב אמר: "כבוד הרב, אני יודע בדיוק למה זה קורה לי! הייתי בחור ישיבה ועזבתי את הכול, בעיקר זלזלתי בצומות ולא צמתי כלל, עכשיו הראו לי משמים: לא רציתי לצום, תצטרך לצום בעל כורחך!".

אמר לו הרב: "אתה יודע מה התאריך היום? עשרה בטבת!" אכן המכונה התקלקלה כדי שיצום בעל כורחו ביום זה מידה כנגד מידה על שלא צם עד כה... אכן הכול מחושבן בתכלית הדקדוק וביום הדין הגדול והנורא שום פרט לא ישכח, כל מעשה וכל דיבור יבוא בחשבון.

(שש באמרתך)

לא משנה אם אתה מלך או איכר אם יש שלום בבתיך אתה הכי מאושר

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 4:46-4:51 * סוף זמן ק"ש 8:40-8:42

יציאת שבת: 5:49

יציאת שבת: 5:18

כניסת שבת: 4:26

למה אנו צמים ומצטערים עד עצם היום הזה?

אמרו חז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"א): "כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו הוא החריבו". מפרשי התלמוד מתקשים בהבנת הדברים, וכי בגלל שלא עלתה בימינו בניין בית המקדש כאילו החרבנו את הבית? והלא יש פער עצום בין הדור בו בית המקדש נחרב בעוונותיהם ובינינו שרק לא זכינו לבניינו? האדמו"ר רבי יהודה אריה לייב מגור כותב בספרו 'שפת אמת', כי דור שלא נבנה בימיו הוא דור שלא ביקש, הפציר ורצה מספיק בבניינו. לכל יהודי יש את היכולת לבנות את בית המקדש, בכמיהה ובציפייה אמיתית ובתיקון הדרכים. דור שלא עמל מספיק לשיפור הדרכים, או שלא מצפה מספיק לבנייה מחודשת של בית המקדש, הרי הוא מחריב את בית המקדש בידיים. בית המקדש לא נחרב אז לפני אלפיים שנה, הוא נחרב בכל דור ודור מחדש. דור שלא בונה אותו, שמותיר אותו בשימומו ובעליבותו, הוא דור שנושא באחריות לחורבנו. גם אם אין לנו בית המקדש, גם אם לא זכינו לבניינו, אנהנו מאמינים ומצפים, מייחלים ומקווים לבניינו מחדש. זה מה שמחזיק אותנו בגלותנו: כוח האמונה והרצון.

מקימי ה"חורבה"

מעשה שהיה

דרשנים רבים נוטים להכביר בחשיבות שמחת חתן וכלה, וחז"ל אף לימדונו כי כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה כותל של בית המקדש החרב (ברכות ו:), ואני למרות הפנמה שזו מצווה גדולה לא הבנתי מה בדיוק הקשר בין הדברים עד כדי כך שהקב"ה מוכן לגאול עם שלם בשביל ריקוד עם חתן וכמה שבחים על כלה..... שמי מנשה כיום אני יהודי בן 41 המתגורר במדינה אירופאית אך עסקי בישראל ושלושת בני הם בני ישיבה. הסיפור שלי מתחיל לפני כ-25 שנה, למדתי בישיבה קטנה בנונית למדי והייתה לי שאיפה להתקבל לאחת הישיבות הטובות, מאמצי נשאו פרי, בחסדי השם יתברך קניתי לי שם טוב אצל ראש הישיבה והמשגיח שעשו מאמצים כדי שאתקבל לישיבה גדולה מצוינת. היה לי ידיד בישיבה קטנה ושמו יחיאל, בחור שתקן ומופנם שמידי פעם ביקש את עזרתי, אלא שהקשר שלי עמו היה רופף למדי ועם עזיבתי את הישיבה הוא נותק. חלפו מס' שנים, רבים מידידי מן הישיבה הקטנה נשכחו ממני, כשהתחילו החתונות יצאנו לשמח. יום אחד קיבלתי הזמנה לחתונה, עליה היה רשום: "מנשה ידידי, אני מבקש בכל לשון של בקשה שתגיע, זה מאד ישמח אותי, יחיאל". לקח לי כמה דקות להיזכר במי מדובר, ולא הבנתי מדוע כל כך חשוב לו שאגיע לחתונה שלו שהייתה בעיר די רחוקה, לפחות שעה נסיעה.. עשיתי חשבון שיש בכך המון ביטול תורה, ואין טעם שאלך כשמדובר בחבר מן הישיבה הקטנה, וכך לא הגעתי לחתונה ולא חשתי שום נקיפות מצפון בשל כך. כעבור יומיים הוא התקשר אלי והתחנן "מנשה, אני מבין שהיה לך קשה להגיע לחתונה, אבל מאד מאד ישמח אותי שתגיע לשבת שבע ברכות, בעיר הסמוכה, אדאג לך לדירה ממוזגת, יבואו עוד כמה בחורים, זה ממש חשוב לי". ניסיתי להתחמק אך הוא התחנן: "אני רוצה לראות אותך...." ביקשתי שייתן לי יום יומיים לחשוב ולבדוק.... מברור שערכתי התברר שרבים לא היו בחתונתו וגם לא יגיעו לשבת חתן, כי הקשר החברתי עמו היה רופף למדי. בלילה הודעתי לו שאשתדל להגיע והוא עדכן שיגיעו עוד 7-8 בחורים משמחים ושנקבל דירה נהדרת עם מזגן, שכן הימים ימי תמוז. לבסוף החלטתי לנסוע, ירדתי סמוך לדירה שיועדה למשמחים ופגשתי שם רק שני בחורים שלא היו מוכרים לי כלל. עשינו הכרות בדירה, ניסינו להדליק את המזגן אך שום כלום, הוא לא עבד. אחד הבחורים הרים כמה טלפונים וסידר לנו דירה ממוזגת תמורת תשלום נאה. לאחר תפילת ערבית של ליל שבת נכנסנו עם החתן לאולם, לא הספקנו להתיישב ונהייה חושך בעיניים. אירע קצר חשמלי חמור, הגוי של שבת ניסה להציל את המצב אך לשווא, סעדנו בחושך, חום אימים, מגירים זיעה, מקטרים ונרגנים.

גם לקייטרינג לא היה הרבה מה להציע, אכלנו מה שיש. עוד מעט יתחיל שלב הדרשות הרגשתי ממוטט, מעולם לא נשאתי דברים ועוד בחושך, מה גם שאני לא מכיר את החתן! מה אספר עליו? אבל דיברתי ושבתתי והקהל והחתן היו מרוצים ושמחים. עברו עלינו שלוש סעודות לא פשוטות ומאד צנועות, בחום כבד, שלושה בחורים משמחים שלא מכירים זה את זה. במוצאי שבת נפרדנו בידידות מהחתן, ומשם הלכנו למעדניה הסמוכה והשבנו את נפשנו בסעודה רביעית כמו שצריך... תוך פחות מחודש התארסנו שלושתנו וכעבור שנה חבקנו כל אחד בן. מאז אותה דרשה קיבלתי הרבה בטחון עצמי ואני לא מפסיק לומר דברי תורה לפני קהל. אחרי ארבע שנות לימוד בכולל יצאתי לעסקים שדרשו ממני טיסות רבות לאירופה, התחלתי להשקיע, בנק גדול בארץ נתן לי אשראי כמעט בלתי מוגבל, רציתי להכפיל את עסקי ועל פי הערכות של יועצים ומומחים ההצלחה הייתה אמורה להאיר לי פנים, אך הקב"ה חשב אחרת... משבר כלכלי שפרץ גרם לי לצניחה וכפסע היה ביני לבין פשיטת רגל. עולמי חשך עלי, נותר לי שבוע לבצע תשלום של חוב שיאפשר לי הצלה ואם החוב לא ישולם אני מסיים את ההרפתקה הכלכלית שלי בהתמוטטות. נכנסתי ללשכת מנכ"ל הבנק הגדול ברגליים רועדות, אחרי המתנה של שעה מתוחה הוכנסתי פנימה, סביבי ישבו כמה אנשי מקצוע, "אדון מנשה, שלום לך, אך צר לי, אני לא מוצא שום אפשרות לאשר לך הלוואה.. בדקתי את המקרה שלך מכל הצדדים..." נאלמתי דום, לפתע הבחנתי ב... יחיאל פניו היו חמורות סבר וחתומות, עיננו נפגשו וניסיתי לשדר לו "תציל אותי", הוא גחן לאוזנו של המנכ"ל ולחש לו כמה מילים. המנכ"ל ביקש שאמתין בחוץ מספר דקות כי הם רוצים לבדוק משהו...

ישבתי בחוץ מזיע, עיגולים שחורים סביב עיני. הרגשתי לפתע כמו באולם החשוך בשבע ברכות של יחיאל... ריבונו של עולם מה עושה יחיאל בלשכתו של מנכ"ל הבנק הענקי? אחרי שעה מורטת עצבים נכנסתי, כולם היו מחויכים ויחיאל יותר מכולם. לא האמנתי למשמע אוזני... המנכ"ל בא לקראתי ואישר לי אשראי על מנת שאוכל לעמוד על הרגליים ולהשתקם. אח"כ שוחחתי עם יחיאל והוא סיפר לי שהוא התקבל כפקיד פשוט במשרדי הבנק המרכזי וברבות השנים נבחר להיות עוזרו האישי של המנכ"ל, השניים הפכו לידידים, ומה לחש לו יחיאל? "ידידי המנכ"ל, כשהייתי חתן צעיר וישבתי בחושך, היהודי היקר הזה הדליק לי אור, ושימח אותי... הוא בנה חורבה מחורבות ירושלים... אוהבים אותו מן השמים, ואני מבטיח לך שאם תעזרו לו הוא יחזיר את חובותיו עד תום... הוא עכשיו בחושך והבנק עם קצת רצון טוב יכול להדליק לו אור..." כי כשהייתי משמח אחרים בסופו של דבר הוא משמח את עצמו ומקיים במו ידיו את כותלי חורבותיו שלו.

הלכות צום עשרה בטבת

פינת ההלכה

- א. לפני 2448 שנים החל ביום זה המצור על ירושלים כשבעקבותיו נחרב בית המקדש [הראשון]. והכל מתענים ביום זה מפני הצרות שאירעו בו, כדי לעורר ולפתוח הלבבות לדרכי התשובה, ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ולמעשה אבותינו שהיו כמעשינו עתה ובזכרון דברים אלו נשוב להיטיב את מעשינו (משנ"ב סי' תקנ"א ס"א, ב).
- ב. יום זה אסור באכילה ושתייה ומותר בסיכה, נעילת נעלי עור ואישות. ורחיצה מותר (פ"ע ס"א-ב) אפילו בחמים (חז"ע ארבע העניות עמ' כא).
- ג. הכל [בנים מגיל 13 ובנות מגיל 12 (כא"ה"ל ס"ג)] חייבים לצום בתענית זו ואסור לפרוץ גדר (פ"ע ס"ג), וכן חתן וכלה [בתוך 7 ימים לחופה] ואבי הבן, הסנדק והמוהל חייבים לצום (כ"ה"ח סי' תקמ"ט ס"ק ט"ו).
- ד. אלו פטורים מהצום: [אוכלים כרגיל אך ללא ממתקים ותפנוקים]: קטנים, חולה שאין בו סכנה [כגון: חולה שנפל למשכב], זקן תשוש כח [שיש לו צער גדול מהתענית], מעוברות [מחודש שלישי ומעלה או קודם אם סובלת ממיחושים, הקאות וחולשה] אשה שילדה או הפילה בתוך 30 יום אפילו אינה מניקה, אבל אחרי 30 יום מהלידה דווקא כשמניקות בפועל פטורות מלצום, אבל אם הפסיקו להניק [או מפלת] והן בתוך 24 חודשים ללידה חייבות לצום, אא"כ מרגישות חולשה וצער להמשיך

תעניתן אזי די להן בתענית שעות כפי יכולתן (חז"ע עמ' נז-ז).

ה. חיוב התענית הוא מזמן עלות השחר (ש"ע ס' תקס"א) מכל מקום הישן [אפילו שלא על מיטתו (משנ"ב ס' אלא ע"ג שולחן וכי"ב (חז"ע עמ' יז)] שנת קבע [מחצי שעה ומעלה (פסקי תשובות ס' ד ס"י, כה"ח ס' ד ס"ק נה)] בליל התענית הרי כבר אז מתחיל להתענות (ש"ע ס' תקס"ד ס"א), אבל אם ישן בתחילת הלילה במשך כמה שעות ועדיין לא אכל ארוחת ערב והתעורר, מותר לו לאכול ארוחת ערב אף שלא עשה תנאי, שמסתבר שלא קיבל עליו את התענית עד שיאכל ארוחת ערב (חז"ע עמ' יז).

ו. אם התנה קודם שהלך לישון שבדעתו לקום קודם עמוד השחר לאכול ולשתות, מותר לו לאכול ולשתות עד עמוד השחר (ש"ע ס' תקס"ד ס"א).

ז. צריך תנאי גם אם רוצה רק לשתות (משנ"ב ס"ק ו) אך אם שכח להתנות וקם קודם עלות השחר וחש צימאון, המקל לשתות [קודם עלות השחר] יש לו על מה לסמוך ובפרט אם הוא רגיל לשתות בכל לילה (חז"ע עמ' יח).

ח. אם רוצה לקום רק כדי לשתות אינו צריך תנאי (הרמ"א ס' א).

ט. אם התחיל לאכול בתוך חצי שעה לפני עמוד השחר [עמוד השחר = 5:39] אין לאכול סעודת קבע, אלא פחות מכביצה (=54 גר') לחם או מזונות, ושאר מאכלים אפילו יותר (ש"ע ס' כט משנ"ב ס"ק כז).

הלכה ברורה (דוד יוסף) ח"ה ס' פט ס"כח).

י. במקום צורך יש להקל לטטוף פיו במים בקומו משנתו בבוקר ולצחצח שיניו במשחת שיניים ובלבד שיזהר שלא להכניס לפיו יותר משיעור רביעית מים (=רבע כוס) בבת אחת וכן יכופף ראשו שלא יבלע כל שהוא מן המים ויפלוט הכל (חז"ע עמ' כח). [במקום צורך = כשקשה לו ביותר שלא לטטוף פיו או למי שיש ריח בפה אם אינו מנקה] (תורת מועלים פ"א ס"יא).

יא. אדם בריא שמתענה אך עליו לבלוע כדורים או לשתות תרופות נגד מיחושי ראש חזקים וכדו', מותר לו לבלעם בלי מים כל שאין בהם טעם ערב לחיך, [אבל אם החיך נהנה מהם אין להתיר אא"כ יעטפה בניילון שאז יהיה מותר לבלעה] ואם אי אפשר לבלוע הגלולה בלי מים מותר לו לבלוע עם מעט מים. (חז"ע עמ' ל-לא, ילקו"י ארבע תעניות ס' תקנ"א ס"מה). ואם הגלולות הן לצורך רפואת חולי פנימי וכי"ב יש להקל בכל אופן, ואם קשה לו לבלעם רשאי להקל אף עם מעט מים ויזהר שלא ישתה רביעית בבת אחת (תורת מועלים ס"יג).

יב. מי ששכח ובירך ביום התענית על דבר מאכל או משקה יטעם ממנו משהו כדי שיהנה גרונו, שלא תהיה ברכתו ברכה לבטלה. (יבי"א ח"ב חיו"ד ס' ה' ס"ק ו).

יג. יש להקל לבעלי מסעדות וקיוסקים לספק מצרכי מזון לאוכלים ושותים ביום התענית, מ"מ נכון שיתלו שלט גדול במסעדה במקום בולט "היום יום צום" (חז"ע עמ' ל ס"יד).

יד. השרוי בצום יכול לטעום מן התבשיל לדעת אם חסר בו תבלין או מלח עד כדי שיעור רביעית (רבע כוס מים) ובלבד שיפלוט, שהטעימה כאן אינה בכלל אכילה ושתיה האסורים (ש"ע ס' תקס"א חז"ע עמ' כז). ויש המחמירים בזה (שערי נחמה לגר"י טעזנ"כ עמ' טז). והאשכנזים מחמירים בזה בכל תענית (הרמ"א ס' תקס"א ס' ילקו"י ס' תקנ"א ס"מ).

טו. מי שאינו מתענה [וה"ה שיודע שלא יסיים את הצום (תורת מועלים עמ' קו)] לא יהיה שליח ציבור ולא יעלה לתורה לקריאת פרשת "ויחל" ביום הצום, ואם הוא כהן יחיד יצא מביה"כ ויקראו לתורה לישראל שמתענה במקומו וה"ה ללוי או לישראל אפילו קראו לו ואינו מתענה ירד ויעלו מתענה אחר במקומו, ולא ישא כפיו במנחה, (ש"ע ס' תקס"א ס"ה-ה' כה"ח ס"ק עז וילקו"י). לכתחילה יש לעלות כהנים לדוכן במנחה רק בתוך חצי שעה לשקיעה [שקיעה=4:49] ולפני כן לא יעלו, אבל אם עלו לא ירדו (נצ"ח א' פ' תורה ס"בג) אבל לפני פלג מנחה (3:59) אין לעלות כהנים כלל, ויש למחות בנהגים כן (הליכות עולם ח"א עמ' ככב).

טז. בבית הכנסת אף אם אין עשרה צמים אלא שישה שהם רוב מניין, והשאר פטורים מלצום כגון: חולים, יכול שליח ציבור לומר "עננו" בברכה בתפילת 18, ויכולים להוציא ספר תורה לקריאת פרשת "ויחל" (חז"ע עמ' פ ס"ו).

טז. נוהגים לתת צדקה לעני במנחה של יום התענית [כדי שיהיה לו כסף לאוכל לשבור הצום] (חז"ע עמ' מז).
טז. ישמור עצמו מכעס כל השנה ובפרט ביום התענית (כה"ח ס' תקמ"ט ס"ק יח).

העלון מוקדש לרפואה שלימה לרמי מטין בן אמליה בתוך שאר חולי ישראל

שעור לציבור הרחב באשדוד בכל ליל שבת בשעה 8:00 בנושא: פרשת שבוע בבי"כ מגן דוד לעולי הודו רח' הראשונים 39 אזור א' *עזרת הנשים פתוחה

טל': 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com